Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca

AGAUR

Memòria justificativa de recerca per a les convocatòries ACOM, AJOVE, ARAFI, ARIE, FJOVE, ISPC, PBR, RICIP

La memòria justificativa consta de dues parts:
1.- Dades bàsiques i resums
2.- Memòria del treball (informe científic)

Tots els camps són obligatoris

1.- Dades bàsiques i resums

Nom de la convocatòria

ARAFI

Llegenda per a les convocatòries:

ACOM	Ajuts a projectes de recerca d'abast local i comarcal
AJOVE	Ajuts a projectes d'estudi i anàlisi en matèria de joventut a Catalunya
ARAFI	Ajuts per incentivar la recerca aplicada i la formació universitària en matèria d'immigració a Catalunya
ARIE	Ajuts per a donar suport al desenvolupament de projectes de recerca i innovació en matèria educativa no universitària
FJOVE	Beques per a la realització de tesis doctorals en matèria de joventut
ISPC	Ajuts per a la realització de projectes de recerca, estudi i anàlisi sobre seguretat a Catalunya
PBR	Projectes Batista i Roca. Ajuts per al finançament de projectes de recerca en l'àmbit de les Ciències Socials i les Humanitats
RICIP	Ajuts a treballs de recerca en l'àmbit de la pau

Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca

AGAUR

Títol del projecte ha de sintetitzar la temàtica científica del vostre document.
Assimilació, integració laboral, domini de l'idioma i segregació residencial

Dades de l'investigador responsable

Nom
Raül

Cognoms
Ramos Lobo

Correu electrònic
rramos@ub.edu

Dades de la universitat / centre al que s'està vinculat

Universitat de Barcelona

Número d'expedient

2010ARF100044

Paraules clau: cal que esmenteu cinc conceptes que defineixin el contingut de la vostra memòria.
Assimilació, integració laboral, portabilitat del capital humà, domini de l'idioma, segregació residencial, xarxes d'immigrants

Data de presentació de la justificació

14/06/2012

Nom, cognoms i signatura
de l'/la investigador/a responsable

Altres signatures, si escau

Generalitat de Catalunya
Departament d'Economia i Coneixement

Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca

AGAUR

Resum en català (màxim 300 paraules)

La literatura econòmica sobre immigració i mercat de treball ha analitzat dos grans temes. Un és l'efecte que genera la immigració sobre les condicions laborals (ocupació i salaris) dels nadius. L'altre és l'assimilació dels immigrants en el país d'acollida. Aquest projecte s'emmarca en aquesta segona linea de recerca. L'assimilació s'entén com un procés complex en el que un immigrant s'integra completament en el seu país d'acollida en diferents aspectes interrelacionats: l'estatus socioeconòmic, el progrés salarial, el domini de l'idioma o la segregació residencial, entre d'altres. El nostre projecte es centra en l'anàlisi de l'assimilació dels immigrants que han arribat recentment al nostre mercat de treball. Des d'aquesta perspectiva, s'ha analitzat si com a conseqüència de la transferibilidad limitada del capital humà entre països, es produeix o no una degradació ocupacional inicial que porti associada una quantiosa diferència salarial amb els nadius de similars característiques. De fet, com menys transferible sigui el capital humà d'origen, major serà la degradació ocupacional i la consegüent bretxa salarial inicial. També s'ha analitzat de manera més directa quin paper juga la portabilitat del capital humà a l'hora d'explicar el progrés econòmic dels immigrants. L'evidència obtinguda permet concloure que, a mesura que s'amplia el temps de residència al país de destinació, el capital humà es va adaptant als requeriments del mercat laboral del país hoste, especialment a través de l'experiència en el lloc de treball, però també per aprenentatge del nou idioma o fins i tot realització d'estudis. El capital humà així acumulat permet millorar posicions en l'escala ocupacional i augmentar en paral•lel els ingressos, assimilant-los amb el temps als dels nadius d'iguals característiques. Per últim, l'anàlisi del paper de les xarxes socials dels immigrants mostra un efecte positiu sobre la probabilitat de trobar feina però un pitjor emparellament en el mercat de treball.

Resum en anglès (màxim 300 paraules)

The economic literature on immigration and the labour market has analysed two big topics. One is the effect of immigrants on the labour conditions (employment and wages) of native-born workers. The other is related to the immigrants' assimilation in the destination country This project is related to this second line of research. Assimilation is a complex process through which the immigrant completely integrates the destination country in different interrelated aspect: the socioeconomic status, the wage progress, the knowledge of language or residential segregation among others. Our project focuses in the analysis of the assimilation of recent immigrants to our labour market. Taking this into account, we have analysed whether the limited transferability of human capital between countries produces or not an initial occupational degradation accompanied by a wage gap with natives of similar characteristics. In fact, the less origin human capital is, the greater will be the occupational degradation and the consequent initial wage gap. We have also analysed more directly the role of human capital transferability to explain the economic progress of immigrants. The obtained evidence permits us to conclude that, through longer stays in our country, human capital increases its adaptability to the requirements of the labour market of the destination country, particularly through the accumulation of specific experience, but also through learning of the new language or though the realisation of learning activities. The accumulation of this kind of human capital allows to improve positions in the occupational ladder and in parallel, increases income, improving the assimilation with native-born workers. Last, the analysis of the role of immigrants' social networks shows a positive effect on the probability to find a job but a worse matching in the labour market.

2.- Memòria del treball (informe científic sense limitació de paraules). Pot incloure altres fitxers de qualsevol mena, no més grans de 10 MB cadascun d'ells.

MEMÒRIES JUSTIFICATIVES PER A PROJECTES DE RECERCA
Orientacions generals

La memòria justificativa hauria de seguir els apartats següents:

1. Introducció
És el marc de referència del tema d'estudi la contextualització dels objectius i el procés de la recerca. Ha de donar la informació necessària per entendre la magnitud o l'impacte del problema/tema de recerca. Cal incloure els antecedents que han portat fins al plantejament de l'estudi i esmentar els objectius inicials del projecte.

2. Metodologia
Descripció del procediment portat a terme per al desenvolupament de la recerca. Ha de fer referència, en general, a aquests apartats:

- tècniques de recollida d'informació
- procediment
- anàlisi de les dades

Si es tracta de recerques experimentals, s'haurà de fer referència a la infraestructrura emprada i al desenvolupament de noves tècniques o adaptacions, si s'escau.

Indiqueu, també, la funció general que han tingut els membres de l'equip del projecte.

3. Resultats
Presentació dels resultats reals de la recerca, dels productes de l'anàlisi de dades. No s'han d'incloure aquí conclusions ni suggeriments.

4. Conclusions
Contribucions de la investigació realitzada, vinculació entre els objectius i els resultats obtinguts, implicacions i limitacions de l'estudi.

5. Impacte previst
Impacte científic i socioeconòmic.
Publicacions realitzades o previstes, presentacions de resultats a reunions científiques o altres accions de transferència dels resultats derivats de la recerca que s'hagin previst.
Quan es tracti de projectes derivats de convocatòries per a la recerca aplicada, s'haurà de fer especial esment a les propostes d'actuacions/intervencions que es desprenen dels resultats.

Referències
Bibliografia. Fonts utilitzades per elaborar els apartats de la memòria.

Annexos
Només els documents que siguin imprescindibles.

Es recomana que cada apartat es tracti amb la major brevetat i que es redacti de manera clara i directa.

MEMÒRIA JUSTIFICATIVA DEL PROJECTE DE RECERCA

"ASSIMILACIÓ, INTEGRACIÓ LABORAL, DOMINI DE L'IDIOMA I SEGREGACIÓ RESIDENCIAL"

(2010ARF100044)

1. Introducció

L'objectiu del projecte és analitzar el comportament dels immigrants al mercat de treball català (i espanyol) posant especial èmfasi en tres aspectes claus del seu procés d'assimilació: el paper de la formació i de la portabilitat del capital humà adquirit en origen; l'aprenentatge de l'idioma i el paper que juguen en aquest procés les xarxes d'immigrants i la segregació residencial, aspectes clarament interrelacionats. En aquest sentit, el canvi de cicle econòmic ha representat un canvi important en el funcionament del mercat de treball que també s'ha tingut en compte (en la mesura del possible) a l'hora d'analitzar el procés d'integració laboral dels immigrants al nostre país.

La literatura econòmica sobre immigració i mercat de treball ha analitzat dos grans temes. Un és l'efecte que genera la immigració sobre les condicions laborals (ocupació i salaris) dels nadius. L'altre és l'assimilació dels immigrants en el país d'acollida. La literatura ha definit l'assimilació com un procés complex en el que un immigrant s'integra completament en el seu país d'acollida a partir de l'anàlisi de diferents aspectes clarament interrelacionats: el seu estatus socioeconòmic, el domini de l'idioma del país d'acollida i la segregació residencial (alguns treballs també han analitzat el matrimoni entre nadius i immigrants o el paper dels fills com a mecanismes que afavoreixen l'assimilació).

El nostre projecte es centra en l'anàlisi de l'assimilació dels immigrants que han arribat recentment al mercat de treball espanyol i català. En concret, el projecte pretén donar continuïtat a una línia de recerca on s'han analitzat aspectes relatius a l'estatus socioeconòmic dels immigrants al mercat de treball espanyol. De fet, l'estatus socioeconomic està directament relacionat amb la integració laboral dels immigrants en el mercat de treball del país d'acollida i depèn del seu nivell educatiu, de l'ocupació que desenvolupen i del salari que reben, aspectes relacionats amb la transferibilitat dels estudis obtinguts en el pais d'origen i les seves trajectòries ocupacionals en el país d'acollida. Els resultats quantitatius obtinguts fins el moment han estat referits al conjunt espanyol perquè en la majoria dels casos mancava informació estadística representativa de l'economia catalana, però la disponibilitat de noves bases de dades permet estendre i ampliar aquestes anàlisis considerant la situació particular del nostre país.

El capital humà així com l'aprenentatge de l'idioma son dos dels aspectes clau per a aconseguir una major integració dels immigrants en la societat del país d'acollida i no només al seu mercat laboral. De fet, els estudis existents per a Catalunya s'han centrat únicament en l'impacte sobre el salari i no sobre altres variables rellevants com ara les trajectòries ocupacionals.

Per últim, una de les característiques del fenomen migratori recent a Catalunya (i a Espanya) és la seva elevada concentració territorial que s'accentua en el cas de determinats nuclis urbans o fins i tot barris de les grans ciutats. En aquest sentit, cal destacar que hi ha una amplia literatura, majoritàriament per Estats Units que estudien les causes i conseqüències de la concentració ètnica, i on sovint l'anàlisi es centra en l'impacte sobre el mercat del treball local on viuen aquestes comunitat. Des d'aquesta perspectiva, el projecte té com a principal objectiu analitzar el paper de les xarxes sobre les trajectòries ocupacionals dels immigrants però també sobre altres variables rellevants des d'una perspectiva territorial com ara l'evolució dels preus de l'habitatge, la qualitat de la vida o la pressió sobre els serveis públics que es presten a nivell municipal.

2. Metodologia

Tal i com es va detallar a la memòria presentada, la major part de la recerca que es pretenia dur a terme prenia com a punt de partida l'anàlisi de **diferents fonts estadístiques pre-existents**. De fet, al nostre entendre, durant els últims anys i, en part, com a conseqüència del propi impacte del fenomen migratori, el nombre d'operacions estadístiques oficials (recollides en els plans estadístics o realitzades per organismes oficials) que aporten informació útil per a una anàlisi detallada de la població immigrant ha augmentat considerablement tant a nivell del conjunt de l'Estat com a nivell de Catalunya. Així doncs, la recerca realitzada ha estat possible gràcies a l'accés als fitxers de microdades anonimitzades de diferents enquestes d'entre les quals destaquen l'Encuesta Nacional de Inmigrantes 2007 (ENI-2007), l'Enquesta d'Estructura Salarial 2006 (EES-2006) i l'Enquesta de Població Activa (EPA), elaborades per l'Instituto Nacional de Estadística; la Muestra Continua de Vidas Laborales (MCVL) de la Seguridad Social. Altres fonts esmentades a la proposta van ser descartades després d'una anàlisi exhaustiva degut a la manca de representativitat de la mostra, a l'escàs detall amb què facilitaven la informació relativa a alguna de les variables claus per a la nostra anàlisi o la manca de consistència amb altres operacions estadístiques amb una major fiabilitat. Bona part del tractament d'aquesta informació s'ha dut a terme pels becaris amb que s'ha comptat durant bona part del període d'execució del projecte. Cal remarcar que dins la proposta inicial també es plantejava la possibilitat de realitzar una anàlisi experimental que tenia com a objectiu valorar l'existència o no de discriminació cap als immigrants en el mercat de treball a traves de l'anàlisi de les xarxes socials. Tal i com es veurà més endavant, finalment s'ha descartat aquesta possibilitat ja que la utilització de les microdades provinents de la MCVL ha permès dur a terme alguna de les recerques plantejades.

Una vegada s'ha obtingut la informació necessària per a dur a terme els diferents estudis que formaven part de la proposta inicial, el següent pas ha consistit en aplicar diferents **metodologies estadístiques i economètriques orientades a contestar aquells fenòmens objecte d'estudi** i que han estat diferents en funció de la naturalesa de la variable tractada i l'objectiu plantejat.

En concret, en primer lloc, s'ha dut a terme una **anàlisi estadística descriptiva** de la situació dels immigrants al mercat de treball català i espanyola a partir de diferents fonts (bàsicament,

l'ENI i l'EPA) i de diferents mesures d'assimilació (desocupació, trajectòries ocupacionals, salaris).

A continuació, i amb l'objectiu d'analitzar l'existència de **discriminació** cap als immigrants en el mercat de treball s'ha utilitzat la informació provinent de l'EES i de l'ENI per, en primer lloc, analitzar l'existència de discriminació salarial entre immigrants i nadius, però també entre els diferents grups d'immigrants en funció del seu origen i del seu temps de residència a Espanya. En concret, s'utilitzen **models d'elecció discreta** que intenten explicar les diferències en la probabilitat de ser empleats per un nadiu o un immigrant control·lant per tot un seguit de característiques, però també **tècniques de descomposició** salarial que permeten quantificar la importància dels diferents factors sobre individus similars (és a dir, garantint el common support a través de l'aplicació de tècniques de **matching**).

Pel que fa a l'anàlisi del **paper de la formació** i de la portabilitat del capital humà adquirit en els països d'origen, s'ha tingut en compte el diferent background educatiu dels immigrants per tal d'estimar els rendiments al capital humà obtingut als seus països d'origen i a Espanya per tal de separar la importància d'aquest factor al mercat de treball. Aquí la metodologia aplicada ha consistit, en primer lloc, en descomposar els estudis i experiència entre l'obtingut en origen i l'adquirit al país de destí combinant la informació relativa a diferents variables i, a continuació, en estimar **equacions salarials** que han permès identificar l'impacte que té el capital humà com a factor d'integració laboral.

Per últim, i pel que fa als efectes de les **xarxes socials d'immigrants, la segregació residencial i la demanda de serveis socials**, es pretenia analitzar la importància d'aquests fenomen en el context català i espanyol. La metodologia utilitzada ha estat diversa però, de nou, s'han combinat diferents tècniques estadístiques i economètriques (**regressions quantílitiques, estimadors de diferències en diferències**, etc.) basades en l'anàlisi de dades individuals relacionades amb els fenòmens objecte d'estudi

3. Resultats

Tenint en compte que el projecte tenia diferents objectius dins el marc general definit anteriorment, a continuació es descriuen els resultats obtinguts en relació als diferents aspectes analitzats:

3.1. La situació dels immigrants al mercat de treball

Els immigrants en un mercat de treball dual

Silva i Vázquez-Grenno (2011) estudien l'assimilació en termes d'ocupació dels immigrants recents a Espanya pel període 2002-2006. A través de l'anàlisi dels fluxos d'entrada i sortida al mercat de treball amb dades de l'EPA-fluxes (amb una representativitat molt limitada a nivell català i que, per tant, no ha permès diferenciar l'anàlisi pel mercat de treball català), troben

que els ritmes amb que els immigrants troben feina al mercat de treball espanyol són similar als dels nadius. Aquest comportament és sobretot degut a la major velocitat a l'hora de trobar feina dels immigrants recents en relació als que porten més temps, però també experimenten una major rotació entre feines que fa que, en promig, el seu comportament sigui similar al dels nadius. Les diferents anàlisis realitzades posen de manifest que una de les possibles explicacions d'aquest resultat és que la menor cobertura per desocupació dels immigrants els fan buscar feina amb major intensitat una que els nadius i, per tant, això els hi permet trobar feina de manera més ràpida. En canvi, el comportament dels immigrants amb major temps de residència a Espanya és molt més similar al dels nadius.

Silva i Vázquez-Grenno (2012) actualitzen aquests resultats incorporant dades més recents. En concret, l'actual situació econòmica ha portat a un deteriorament important del mercat de treball espanyol. Mentre que el PIB ha caigut menys d'un 5% en termes reals entre el segon trimestre de 2008 i el segon trimestre de 2010, en el mateix període l'atur es es va doblar i l'ocupació va caure al voltant d'un 10%. En aquest context, a més, s'ha donat un fet diferenciador respecte altres crisis anteriors: mentre que a la crisi de començaments dels noranta la participació al mercat de treball es va reduir (va predominar l'efecte del treballador desanimat en relació a l'efecte del treballador afegit), aquest cop ha augmentat de manera significativa. L'anàlisi realitzat mostra que la presència d'immigrants contribueix a explicar en part aquesta diferència i que la dualitat entre treballadors indefinits i temporals és clau a l'hora d'explicar les transicions entre ocupació, atur i nova ocupació. De fet, la major temporalitat dels immigrants i la seva presència a sectors especialment afectats per la crisi expliquen el major impacte en termes d'atur, però, en canvi, aquesta dualitat no explica totalment les diferències entre nadius i immigrants pel que fa a les seves transicions al mercat de treball.

Continuant aquest treball, Vazquez-Grenno (2012) analitza de manera explicita l'existència o no de diferències entre nadius i immigrants pel que fa a la utilització de mètodes de cerca d'ocupació i la intensitat amb la que els aturats cerquen noves feines. A partir de l'anàlisi de les microdades de l'EPA pel període 2005-2010 troba que amb independència dels mètodes de cerca adoptats, la probabilitat de trobar una nova feina és superior pels immigrants que pels nadius amb independència del mètode de cerca de feina utilitzat. De fet, l'únic mètode que es mostra com a clarament inefectiu és el registre als serveis públics d'ocupació. Ara bé, cal destacar que les diferències entre nadius i immigrants es van reduint a partir de l'enduriment de la crisi. Cal destacar també que els immigrants tendeixen a fer un major ús de xarxes personals i mitjans de comunicació que no pas els nadius i a registrar-se en menor proporció a les oficines dels serveis públics d'ocupació. Els immigrants també dediquen majors esforços a trobar una feina, una vegada es troben en situació d'atur tot i que les seves probabilitats de trobar una feina permanent també són clarament menors en termes relatius. Durant la crisi, tant nadius com immigrants han augmentat els esforços a l'hora de trobar una nova feina.

Discriminació salarial

Nicodemo i Ramos (2012) analitzen l'existència de diferencies salarials entre les dones nadiues i les immigrants al mercat de treball espanyol tenint en compte la seva heterogeneïtat. La

necessitat de disposar de mostra suficient per a les diferents nacionalitats i ocupacions presents al mercat de treball català ha impossibilitat replicar l'anàlisi només pel mercat de treball català. La principal aportació de l'estudi és que es té en compte la necessitat de comparar col·lectius homogenis pel que fa a les seves característiques observables, és a dir de comptar amb un *common support*. Si les dones immigrants estan segregades a ocupacions amb molt poques dones natives, aleshores l'anàlisi de les diferències salarials entre els dos grups sense tenir en compte aquesta situació portaria a resultats esbiaixats pel que fa a la magnitud de la discriminació entre tots dos col·lectius. Els resultats obtinguts mostren que, en promig, les dones immigrants guanyen menys que les nadiues al mercat de treball espanyol. Aquesta diferència salarial es fa més gran quan es considera únicament a les dones immigrants provinents de països en vies de desenvolupament i es redueix quan s'analitzen aquelles ocupacions amb una presència similar entre dones nadiues i immigrants. Per tant, si es produeix una segregació de les dones immigrants en ocupacions de baixos salaris (tal i com succeeix a la realitat), les diferencies salarials entre tots dos col·lectius encara són superiors.

Trajectòries ocupacionals

Simón, Ramos i Sanromá (2011) analitzen la mobilitat ocupacional dels immigrants entre els seus països d'origen i el mercat de treball espanyol. L'anàlisi realitzada es basa en les microdades de l'Enquesta Nacional d'Immigrants i l'ús d'una escala d'estatus ocupacional (ISEI) que permet quantificar i analitzar apropiadament la magnitud de la mobilitat ocupacional entre països. L'evidència mostra que, en general, els immigrants pateixen una forta degradació ocupacional a Espanya en relació als seus països d'origen. Aquesta degradació s'explica en bona mesura per la intensa degradació que solen experimentar en incorporar-se al mercat de treball espanyol, ja que la millora ocupacional associada a la seva estada al nostre país és limitada. L'anàlisi per col·lectius mostra que les dones experimenten una degradació notablement més severa que els homes de manera que, tot i que el seu estatus ocupacional en origen és comparativament major, una vegada a Espanya el seu estatus és més reduït. La degradació és també més acusada per als immigrants amb estudis terciaris. Els immigrants originaris de països desenvolupats tenen un estatus ocupacional a Espanya molt similar al dels seus països d'origen. Així doncs, la pèrdua d'estatus ocupacional associada a l'emigració és un fenomen típic dels individus procedents de zones econòmiques en desenvolupament. Els resultats de les estimacions economètriques realitzades confirmen que la degradació ocupacional amb l'arribada a Espanya és significativament més acusada per a les dones, per als immigrants amb nivells d'estudis comparativament elevats i per als originaris de regions en desenvolupament.

Entre els principals determinants de la mobilitat ocupacional destaca que haver residit en un país desenvolupat prèviament a l'emigració a Espanya i haver pogut destinar suficient temps a la recerca de la primera ocupació tenen un efecte positiu sobre l'estatus ocupacional assolit. Es confirma, així mateix, que en ampliar-se la residència a Espanya es produeix una millora de l'estatus ocupacional que permet mitigar la degradació respecte al país d'origen. No obstant això, la millora és lenta, necessitant-se uns 15 anys per recuperar l'estatus ocupacional del país d'origen. L'avenç ocupacional és comparativament major per als immigrants amb elevats

nivells d'estudis i menor per a les dones. Els principals determinants de la millora són convalidar a Espanya els estudis cursats en origen, dominar el castellà i aconseguir la documentació legal. Aquests tres elements constitueixen factors de millora ocupacional, ja que la seva incorporació als models, redueix la magnitud del coeficient associat als anys de residència a Espanya. Per contra, la desocupació (superior a un mes) perjudica l'avanç ocupacional a Espanya. Un últim resultat de gran interès és que accedir a una primera ocupació a Espanya a través de familiars i coneguts té un efecte negatiu sobre l'assoliment ocupacional dels immigrants de països en desenvolupament. Es confirmen, per tant, els resultats d'altres estudis en el sentit que les xarxes de familiars i coneguts ètnics permeten accedir únicament a ocupacions dels quals tals xarxes disposen d'informació, que són les ocupacions de la part baixa de l'escala ocupacional en les quals treballen.

3.2. La importància del capital humà

Els immigrants tenen uns estudis centrats en la realitat social del seu país i probablement cursats en sistemes educatius amb menys recursos i, per tant, d'inferior qualitat. A més, l'experiència professional l'han adquirit a una economia on les tecnologies, les condicions productives, l'organització empresarial, les exigències de qualitat, la normativa i els costums socials són diferents als dels països occidentals. Com a resultat, el capital humà de l'immigrant no és prou productiu en el nou país. Des d'aquesta perspectiva, resulta interessant valorar si l'heterogeneïtat de la població immigrant que ha arribat al nostre país així com la nostra especialització productiva dificulta o afavoreix la portabilitat d'aquest capital humà.

Sanromá et al. (2011) troben evidència que la rendibilitat salarial dels anys d'estudi a Espanya dels immigrants és clarament superior a la dels realitzats en origen i se situa prop de la benvolguda per als nadius amb els microdatos de l'Enquesta d'Estructura Salarial 2006. La menor rendibilitat de l'educació formal realitzada a l'estranger indica que la seva portabilitat al mercat de treball espanyol és limitada per als immigrants recents. Ara bé, l'evidència obtinguda demostra que realitzar estudis a Espanya potencia els estudis cursats en origen, adaptant-los totalment al mercat de treball espanyol, de manera que el seu rendiment salarial és similar al dels estudis realitzats pels nadius. El rendiment positiu d'un any d'experiència potencial a Espanya posa de manifest l'existència d'un progrés salarial destacat, mentre que l'experiència potencial adquirida pels immigrants al seu país d'origen té una rendibilitat marginal clarament inferior, la qual cosa apunta de nou cap a una limitada transferibilitat del capital humà entre països de diferent nivell d'ingressos. No obstant això, haver treballat en origen permet accedir a un major salari a Espanya. El rendiment de l'experiència efectiva a Espanya és superior al de l'experiència potencial, suggerint que el progrés salarial que es produeix per als immigrants durant la seva estada a Espanya està associat a la realització d'una activitat laboral. En canvi, els períodes de recerca d'ocupació o inactivitat no tenen cap impacte positiu sobre el salari dels immigrants. És important destacar també que els resultats corresponents als immigrants dels països desenvolupats mostren una elevada rendibilitat dels estudis per a aquest col·lectiu, sent pràcticament igual si s'han cursat a Espanya o en origen. En canvi, el seu salari no millora amb l'acumulació d'experiència a Espanya, la qual cosa resulta coherent amb l'existència d'una "assimilació negativa" detectada en alguns treballs realitzats

per a altres economies. Els resultats per als immigrants procedents de països menys desenvolupats mostren un efecte diferent de les components del seu capital humà sobre els salaris sempre positiu però desigual. Així, els estudis cursats a Espanya tenen un rendiment molt superior al dels estudis realitzats en origen. El mateix passa amb l'experiència en origen en relació a l'experiència efectiva adquirida a Espanya. Un últim resultat a destacar és que la penalització salarial que experimenten els immigrants que treballen sense la documentació legal necessària se situa al voltant d'un 15% entre dos treballadors amb condicions similars. Aquesta bretxa s'amplia fins a gairebé el 28% en el cas dels indocumentats africans i asiàtics.

3.3. El paper de l'idioma

El primer aspecte resultat a destacar a partir de l'anàlisi realitzada és que hi ha dificultats importants a l'hora de mesurar de manera adequada el grau de domini de l'idioma per part del col·lectiu immigrant. De fet, la capacitat comunicativa d'un individu implica diferents habilitats: oral (parlar, però també entendre) i escrita (llegir i escriure). La major part de les enquestes realitzades als immigrants acostumen a utilitzar qüestionaris auto-administrats pel que és el propi immigrant o altres membres de la llar el que facilita les respostes i les preguntes incloses als qüestionaris acostumen a centrar-se únicament en parlar l'idioma del país d'acollida. Les dades de l'ENI-2007 són d'aquest tipus i, per això, s'han realitzat diferents proves de robustesa a la definició d'aquesta variable. Pel que fa a l'anàlisi dels determinants, cal destacar que la literatura ha destacat tres grups de factors que influeixen sobre el domini de l'idioma per part dels immigrants en el país d'acollida: l'exposició a l'idioma del país d'acollida, l'eficiència en l'aprenentatge del nou idioma i els incentius econòmics per a dur a terme aquest aprenentatge (el que ells anomenen les "tres E"). A pràcticament tots els treballs esmentats anteriorment s'ha considerat el paper del coneixement de l'idioma mostrant-se com un factor clau en el procés de progrés dels immigrants (Sanromá et al., 2011 i Simón et al., 2011).

3.4. Xarxes socials, segregació residencial i demanda de serveis socials

<u>Xarxes socials i discriminació</u>

Nicodemo i Nicolini (2012) analitzen la influència de les xarxes socials (i la possible discriminació) en les estratègies de contractació al mercat de treball espanyol a través de l'anàlisi de les microdades de la MCVL. En concret, mostren evidència sobre fins quin punt els empleadors prenen en consideració o no les seves connexions socials a l'hora de contractar treballadors poc qualificats. En concret, es pot observar que els contactes son claus a l'hora de trobar feina per part dels immigrants i que en aquest sentit, tenir la mateixa nacionalitat que l'empleador o una elevada presència de treballadors de la mateixa nacionalitat a l'empresa poden influir positivament a l'hora d'obtenir una determinada feina. Ara bé, dins de cada col·lectiu la influència d'aquestes xarxes socials és clarament diferent. Mentre que pels treballadors africans, llatinoamericans o de la resta d'Europa la influència de les xarxes és clau, pels treballadors de la Unió Europea 15 el currículum és molt més important. Aquesta

diferenciació també es produeix quan es compara els immigrants de països en vies de desenvolupament amb els nadius. Tots dos resultats guarden relació amb la complementarietat observada entre nadius i immigrants durant l'etapa expansiva del cicle al mercat de treball espanyol i ja apuntada per altres treballs previs.

Immigració i preus de l'habitatge

Nicodemo i Raya (2012) analitzen els factors que expliquen els canvis en els preus de l'habitatge entre 2004 i 2007 a nivell municipal. Els seus resultats mostren evidència que les característiques dels habitatges juguen un paper menor a l'hora d'explicar les diferències de preus. De fet, els seus resultats assenyalen la importància de l'entorn (segregació residencial) a l'hora d'explicar la diferent retribució d'aquestes característiques.

Segregació residencial i qualitat de vida

Royuela (2011) analitza el paper de la segregació residencial des d'una altra perspectiva. En concret, es centra en l'anàlisi de la qualitat de vida a nivell municipal a l'àrea metropolitana de Barcelona. L'evidència obtinguda mostra que bona part del creixement demogràfic a aquest territori ha estat vinculat al fenomen migratori no obté evidència que la concentració d'immigrants a alguns municipis hagi afectat a la qualitat de vida dels seus habitants, tot i que les decisions de localització semblen estar influïdes per les majors dotacions relatives de serveis públics d'alguns municipis.

Immigració i demanda de serveis públics

Jofre-Monseny et al (2011) es centren en un aspecte diferent. En concret, l'objectiu d'aquest part del projecte consisteix a analitzar quin és l'efecte de la densitat d'immigrants a nivell municipal sobre la despesa en serveis públics i altres prestacions. A nivell metodològic, el treball explota la variació desigual en la distribució espaial dels immigrants entre els diferentes municipis el que fa aconsellable centrar-se en el conjunt del territori espanyol per tal d'obtenir resultats més robustos des d'una perspectiva economètrica. En concret, s'intenta evitar els problemes de possible endogeneitat en l'estimació tenint en compte que el paper de xarxes socials és clau per explicar que hi haurà una major concentració d'immigrants en aquells municipis amb una major presència d'immigrants temps enrere. Els resultats posen de manifest que, una vegada descomptant aquest efecte, els municipis on més ha crescut la despesa en serveis municipals no són precisament aquells on més ha crescut la immigració. La única excepció són els recursos assignats a la policia local i que, en part, estan relacionat amb l'impacte de la immigració sobre les decisions de vot que es desplacen clarament cap a partits de dretes i, per tant, amb una major inclinació a reforçar aquest servei. Els resultats estan en contra, però, del sentiment majoritari: d'acord amb una enquesta realitzada pel Centro de Investigaciones Sociológicas l'any 2008, al voltant del 50 percent dels nadius creu que els

immigrants fan un ús inadequat dels serveis de salut púbica i més de la meitat que reben ajuts públics en major proporció que els nadius amb ingressos similars.

4. Conclusions i propostes d'actuació

(2400 caràcters amb espais d'acord amb el punt 17.2 de la convocatòria) deixaràs el comentari dels caràcters?

El projecte ha analitzat la integració dels immigrants recents al nostre mercat de treball. L'estudi assenyala la importància d'adaptar els coneixements dels immigrants al nostre entorn com a principal factor de progrés ocupacional i salarial. Per tant, seria necessari reforçar les polítiques d'integració dels immigrants adreçades a millorar l'adaptació dels seus coneixements i de la seva experiència prèvia al país d'origen a la nostra realitat. Aquestes accions, però, no poden ser homogènies per a tots els immigrants sinó que han de tenir en compte la seva heterogeneïtat tant pel que fa a la formació adquirida al seu país com a la seva pròpia experiència al nostre país. En aquest sentit, l'evidència obtinguda permet observar dues realitats ben diferents: la dels immigrants provinents de països desenvolupats i la dels de països en vies de desenvolupament (diferenciant també entre sud-americans, africans i asiàtics). Dos aspectes addicionals que cal tenir en compte per explicar la seva assimilació son el coneixement de l'idioma i les seves xarxes de contactes. Pel que fa al primer aspecte, es tracta d'un requisit previ per a poder dur a terme ocupacions que requereixen habilitats comunicatives i, per tant, limita de manera important les possibilitats de progrés dels treballadors qualificats. En canvi, el paper de les xarxes de contactes dels immigrants quan arriben al nostre país no està prou clar: d'una banda, disposar de persones de referències en un nou país ajuda a trobar de manera més ràpida una primera feina, però, en canvi, d'altre banda, redueix les possibilitats de progrés a mig termini ja que les oportunitats laborals que s'ofereixen al nouvingut es troben molt limitades a l'àrea d'influència de la xarxa i afavoreixen la seva segregació residencial. Les implicacions d'aquests resultats porten a promoure el paper d'aquestes xarxes però intentant augmentar la coordinació entre nuclis distants. Per últim, s'ha de tenir en compte que l'estudi s'ha realitzat a partir de l'anàlisi a través de tècniques estadístiques i economètriques de fonts estadístiques pre-existents i referides al període pre-crisis. Si bé, bona part de les conclusions obtingudes probablement continuaran sent vàlides en el context actual seria necessari ampliar l'estudi a mesura que es disposi de noves dades i prendre amb una certa cautela les recomanacions realitzades.

5. Impacte previst

5.1. Articles publicats en revistes indexades

- **Nicodemo, C.; Ramos, R.** (2012), "Wage Differentials between Native and Immigrant Women in Spain: Accounting for Differences in the Supports", *International Journal of Manpower*, 33 (1), pp 118-136.
  http://dx.doi.org/10.1108/01437721211212556

- **Nicodemo, C.;** Raya, J.M. (2012) "Change in the distribution of house prices across Spanish cities", *Regional Science and Urban Economics*, en premsa.
  http://dx.doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2012.05.003

- **Royuela, V.** (2011), "Modelling quality of life and population growth. The case of the Barcelona Metropolitan Area", *Spatial Economic Analysis*, 6, pp. 83-109.
  http://dx.doi.org/10.1080/17421772.2010.540034

- Silva, J.I.; **Vázquez, J**. (2011), "The ins and outs of unemployment and the assimilation of recent immigrants in Spain", *Journal of Population Economics*, 24 (4), pp. 1309-1330.
  http://dx.doi.org/10.1007/s00148-010-0315-y

5.2. Treballs en curs

- Jofre-Monseny, J.; Sorribas-Navarro, P.; **Vázquez-Grenno, J.** (2011), "Welfare spending and ethnic heterogeneity: evidence from a massive immigration wave", Document de Treball de l'Institut d'Economia de Barcelona 2011/34
  http://www.ieb.ub.edu/aplicacio/fitxers/2011/11/Doc2011-34.pdf

- **Nicodemo, C.;** Nicolini, R. (2012), "Random or Referral Hiring: When Social Connections Matter", IZA Discussion Paper 6312.
  http://ftp.iza.org/dp6312.pdf

- **Royuela, V.,** Vargas, V. (2010), "Residential Segregation: A Literature Review"" Working Papers 7, Facultad de Economía y Empresa, Universidad Diego Portales. http://www.udp.cl/descargas/facultades_carreras/economia/pdf/documentos_investigacion/wp07_vargas_royuela.pdf

- Silva, J. I.; **Vázquez-Grenno, J.** (2012), "The ins and outs of unemployment in a two-tier labor market" Document de Treball de l'Institut d'Economia de Barcelona 2012/17 http://www.ieb.ub.edu/aplicacio/fitxers/2012/5/Doc2012-17.pdf

- **Sanromá, E., Ramos, R., Simón, H.** (2011), "Immigrant Wages in the Spanish Labour Market: Does the Origin of Human Capital Matter?", mimeo

- **Simón, H.; Ramos, R.; Sanromá, E.** (2011), "Occupational Mobility of Immigrants in a Low Skilled Economy: The Spanish Case", IZA Discussion Paper 5581. http://ftp.iza.org/dp5581.pdf

- **Vázquez-Grenno, J.** (2012), "Job Search Activities in Times of Crisis: Evidence for Natives and Immigrants in Spain", Document de Treball de l'Institut d'Economia de Barcelona 2012/19 http://www.ieb.ub.edu/aplicacio/fitxers/2012/5/Doc2012-19.pdf

5.3. Conferències i congressos

Els treballs recollits als apartats 5.1 i 5.2 s'han presentat (o es presentaran) durant 2011 i 2012 a les següents conferències i congressos.

- 8th IZA Annual Migration Meeting (AM) and 3rd Migration Topic Week, Washington D.C., USA, 2011
  www.iza.org/conference_files/amm2011/
  Nicodemo i Nicolini (2012)

- XXXVI Simposio de Análisis Económico, Málaga 2011
  http://www.asesec.org/simposio/2011/
  Nicodemo i Nicolini (2012)

Vázquez-Grenno et al. (2011)

- XVII Encuentro de Economía Pública, Málaga 2011
  http://www.economiapublica.org
  Silva i Vázquez-Grenno (2011)

- XXVI AIEL National Conference on Labour Economics, Milano 2011
  http://www.aiel.it/index_en.htm
  Nicodemo i Nicolini (2012)

- IV Summer School in Public Economics: Immigration and Public Policy, Barcelona 2011
  http://www.ieb.ub.edu
  Vázquez Grenno (2012)

- IX Jornadas de Economía Laboral, Santiago de Compostela, 2011
  www.usc.es/congresos/jel2011/
  Simón, Ramos i Sanromá (2011)

- XXIII EALE Conference, Cyprus 2011
  http://www.eale.nl/Conference2011/Conference.htm
  Simón, Ramos, Sanromá (2011)

- Reunión de Usuarios de STATA, Madrid 2011
  http://www.stata.com/meeting/spain11/
  Nicodemo i Ramos (2012)
  Royuela (2011)

- European Economic Association, Malaga Congress 2012
  http://www.eeassoc.org/index.php?page=10
  Nicodemo i Nicolini (2012)

- Seminar at the Uppsala Centre Labour Studies, Sweden, 2012
  http://ucls.nek.uu.se/Activities/Seminars_2012/Spring_2012/
  Vázquez-Grenno (2012)